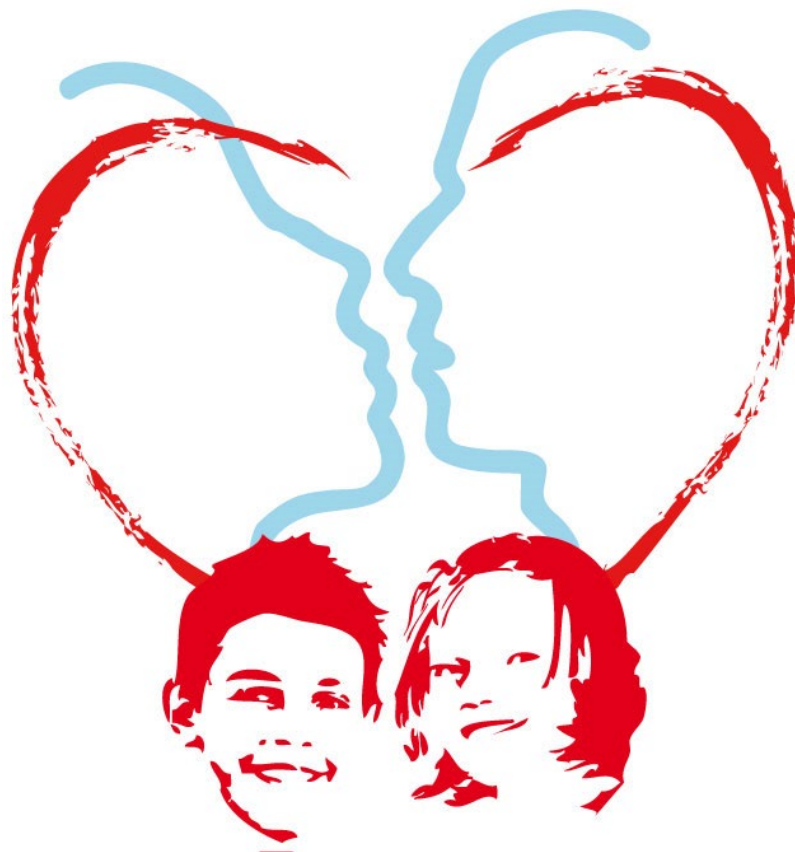


Wonderlijk gemaakt ***Basisonderwijs***

Kennismakingsdocument
maart 2021



In dit kennismakingsdocument lees je over wat de methode *Wonderlijk gemaakt* inhoudt en wat er nieuw is in de update die medio 2021 uitkomt.

Inhoudsopgave

Doelgroep	3
Ontwikkeling in de afgelopen 10 jaar	3
Doelen, christelijke waarden en uitgangspunten	4
Opbouw	4
Herziening 2021: wat is er nieuw?.....	6
Erkende interventie?.....	7
Tarieven.....	8
Aan de slag	8
Vragen en/ of informatie?.....	9

Doelgroep

Wonderlijk gemaakt basisonderwijs is een methode voor relationele en seksuele vorming vanuit christelijk perspectief, geschreven voor leerkrachten van het basisonderwijs. *Wonderlijk gemaakt* richt zich op de doelgroep van christelijke scholen, zowel de reformatorische, protestants-christelijke, gereformeerde, evangelische als rooms-katholieke scholen.

Ontwikkeling in de afgelopen 10 jaar

Wonderlijk gemaakt is als complete methode voor het basisonderwijs uitgekomen in 2010 en licht herzien in 2013. In de afgelopen 10 jaar hebben de medewerkers van Driestar onderwijsadvies via teamscholingen, ouderavonden en andere contactmomenten goed geluisterd naar de leerkrachten en ouders van de ruim 400 scholen die *Wonderlijk gemaakt* gebruiken.

Uit de procesevaluatie van 2019 en de enquête in 2020 blijkt dat *Wonderlijk gemaakt* graag en goed gebruikt wordt door de leerkrachten (Veenstra-Van Pruissen, 2019 en Veenstra-Van Pruissen, 2020). Daar zijn we blij mee. De onderzoeken hebben ons veel inzicht gegeven in hoe de gebruikers *Wonderlijk gemaakt* waarderen en inzetten. De respondenten hebben ook veel tips, suggesties, ideeën en complimenten gegeven. Dat toont allereerst de grote betrokkenheid van de gebruikers van *Wonderlijk gemaakt*. Ten tweede laat het ons zien dat we te maken hebben met grote diversiteit binnen de gebruikersgroep wat betreft ideeën en meningen. En ten derde geeft het ons inhoudelijk veel input om de lessen waar nodig in te korten, om te wisselen, uit te breiden of te vernieuwen.

In de afgelopen 10 jaar hebben we niet stil gezeten. Er zijn meerdere producten uitgekomen van *Wonderlijk gemaakt* voor diverse doelgroepen. Al deze producten zijn een antwoord op een behoefte vanuit het werkveld (scholen en instellingen) en ze zijn ook gemaakt in samenwerking met de doelgroepen. In 2011 kwam *Wonderlijk gemaakt voortgezet* voor PRO/LWO uit. *Wonderlijk gemaakt Speciaal* (2016) wordt ingezet op vrijwel alle christelijke speciale scholen en binnen vrijwel alle christelijke instellingen voor mensen met een verstandelijke beperking. Daarna is *Wonderlijk gemaakt Speciaal voor thuis* (2018) uitgebracht: een handzame koffer met gesprekskaarten voor ouders thuis en hun kind met een verstandelijke beperking. Afgelopen jaar is het boek *Wonderlijk en waardevol – Dat ben jij!* uitgekomen (Van der Gouwe-Dingemans, 2020), een kleurrijk kinderboek voor kinderen van ongeveer 8 jaar oud.

Door het ontwerpen van deze producten en door bewegingen in de maatschappij (zoals de aandacht voor MeToo, online misbruik of onderwerpen rond seksuele diversiteit) is ook de beschrijving van onze visie de afgelopen 10 jaar verder uitgewerkt en zijn er nieuwe lesthema's bijgekomen.

Wonderlijk gemaakt wordt met name gebruikt op reformatorische, protestants-christelijke, gereformeerde en evangelische scholen en andere 'scholen met de Bijbel'. Binnen deze scholen zijn allerlei christelijke stromingen vertegenwoordigd. Waar er verschillen zijn, proberen we steeds zorgvuldig te zoeken naar evenwichtige verwoordingen om recht te doen aan de diversiteit binnen christelijk Nederland en aan de diversiteit binnen Nederland en wereldwijd. De waardengerichte aanpak vanuit de basis van persoonsvorming helpt hierbij. Christelijke waarden zoals liefde, trouw, respect en verantwoordelijkheid blijven actueel en noodzakelijk. In de praktijk kan de leerkracht aansluiten bij de eigen (school)visie.

Doelen, christelijke waarden en uitgangspunten

De belangrijkste boodschap van *Wonderlijk gemaakt* is dat elk kind er mag zijn, ongeacht wat hij of zij voelt, meemaakt of doet. Elk kind is geschapen door God de Schepper. Elk kind is het waard om gekend, geliefd en beschermd te worden.

In tabel op de volgende pagina staan de vier doorgaande lijnen ('rode draden') beschreven met daarnaast de hoofddoelen of einddoelen waar de lessen aan werken. Ook worden acht christelijke uitgangspunten benoemd. Daarin is de waardengerichte aanpak terug te zien. Bij elke doorgaande lijn staan twee christelijke waarden benoemd.

Doorgaande lijnen	Hoofddoelen	Christelijke uitgangspunten
1. Zelfbeeld	Kinderen waarderen zichzelf, ook als relationeel en seksueel wezen, vanuit de waarden waardigheid en verwondering richting de Schepper.	<ol style="list-style-type: none"> 1. God heeft elke persoon (man en vrouw) geschapen als een geestelijk, fysiek, sociaal en seksueel wezen, waardevol vanaf het begin. 2. Dat leidt tot een houding van verwondering richting de Schepper en erkenning van een ieders waardigheid.
2. Duurzame relaties	Kinderen kunnen duurzame relaties waarbinnen diverse vormen van intimiteit een plek hebben, herkennen, waarderen en opbouwen, vanuit de waarden liefde en trouw .	<ol style="list-style-type: none"> 3. Elke persoon is door God geschapen om deel te maken van relaties met andere mensen (vrienden, familie, kerk en gemeenschap) om elkaar te ondersteunen, intimiteit te ervaren in diverse vormen en zich verbonden, gewaardeerd en geliefd te voelen. 4. Seksuele gemeenschap komt tot bloei binnen een duurzame relatie (huwelijk) van liefde en trouw tussen man en vrouw.
3. Sociale normen	Kinderen kunnen diverse sociale normen in de omgang met relaties en seksualiteit begrijpen en eigen grenzen verwoorden, vanuit de waarden respect en verantwoordelijkheid .	<ol style="list-style-type: none"> 5. Geschapen zijn door God leidt tot een houding van zorg en respect voor het eigen lichaam (privé) en voor de grenzen van anderen. 6. Vanuit Gods grote gebod (God liefhebben boven alles en de naaste als jezelf) vloeit een houding van vriendelijkheid en zorg richting alle andere mensen, ongeacht onderlinge verschillen.
4. Weerbaarheid	Kinderen tonen weerbaar gedrag in de omgang met relaties en seksualiteit, kunnen verdachte en schadelijke situaties herkennen en vragen indien nodig hulp, vanuit de waarden zelfbeheersing en moed .	<ol style="list-style-type: none"> 7. De Bijbel toont het belang van reinheid voor lichaam en geest, wat zelfbeheersing vraagt. 8. Seksueel misbruik is, net als misbruik in het algemeen, fout, immoreel en illegaal. Nee zeggen, vluchten en er over vertellen zijn goed en vragen moed.

Opbouw

Wonderlijk gemaakt biedt lessen voor elke groep van de basisschool. Voor de groepen 1 tot en met 6 zijn dat 4 lessen per jaar, en in groep 7 en 8 zijn dat elk 7 lessen. In totaal zijn het 38 lessen waarmee de doorgaande lijnen geborgd worden. Naast de lessen biedt *Wonderlijk gemaakt* achtergrondinformatie over de ontwikkeling van kinderen, christelijke visievorming en omgaan met kindermishandeling (waaronder seksueel misbruik).

De lesdoelen per les zijn gericht op kennis, vaardigheden en houdingen. Deze lesdoelen zijn in de achtergronddocumenten uitvoerig beschreven. In de tabel staat een overzicht van de onderwerpen

die worden behandeld. Elke les is bovendien gekoppeld aan één of twee rode lijnen van de methode (zelfbeeld, duurzame relaties, sociale normen of weerbaarheid).

Groep	Les	Rode lijn				Groep	Les	Rode lijn			
1	1.1 We zijn allemaal anders	X				2	2.1 Basisgevoelens	X			
	1.2 Zwangerschap en geboorte	X	X				2.2 Samen spelen		X	X	
	1.3 Knuffelen en privé			X			2.3 Je lichaam schoonhouden			X	
	1.4 Niet meegaan met vreemden				X		2.4 Nee zeggen				X
3	3.1 Mijn lichaam is van mij	X				4	4.1 Lichaamshouding	X			
	3.2 Geboren in een gezin	X	X				4.2 Vriendschap		X	X	
	3.3 Aanrakingen: ja- en nee-gevoel			X			4.3 Veiligheid thuis		X	X	
	3.4 Fijne en vervelende geheimen				X		4.4 Stop zeggen				X
5	5.1 Wonder van geboorte	X	X			6	6.1 We zijn allemaal anders	X			
	5.2 Verliefdheid en verkering		X				6.2 Vriendschap en meer		X		
	5.3 Goede en foute plaatjes				X		6.3 Respect voor elkaar	X		X	
	5.4 Verdachte situaties			X	X		6.4 Hulp invoeren				X
7	7.1 Van jongen tot man	X				8	8.1 Waarde van leven	X			
	7.2 Van meisje tot vrouw	X					8.2 Identiteit en intimiteit		X		
	7.3 Verliefdheid en verkering		X				8.3 Diversiteit		X	X	
	7.4 Trouwen		X				8.4 Online			X	X
	7.5 Geslachtsgemeenschap		X				8.5 Seksueel misbruik				X
	7.6 Zwangerschap en geboorte	X	X				8.6 Hulp vragen				X
	7.7 Niet alles is normaal				X		8.7 Slot les	X	X	X	X



Herziening 2021: wat is er nieuw?

1. De basis van persoonsvorming in de visie

De inhoud van de Bijbelse en pedagogische visie is geactualiseerd. In het bijzonder is aangesloten op de kennis over persoonsvorming en de waardengerichte benadering, die binnen Driestar educatief de laatste jaren is ontwikkeld. Seksuele en relationele vorming zien we als een onderdeel van persoonsvorming; het gaat om de vorming van de leerling, zijn identiteit (wie hij is) en zijn persoon (hoe hij is en handelt). We hopen dat de leerlingen zichzelf leren kennen en waarderen en zich praktische wijsheid eigen maken waardoor ze op hun eigen plek en binnen hun eigen relaties verantwoord kunnen handelen, antwoordend op de roep of behoefte van de ander en van de Ander, waarmee we God bedoelen. Leerlingen zijn gebaat bij goede voorbeelden, betrouwbare kennis, gelegenheden om te oefenen, inzicht in diversiteit en ruimte om de eigen identiteit te vormen. We bouwen daarmee voort op het gedachtegoed beschreven in *Hier ben ik. Een christelijk perspectief op persoonsvorming in het onderwijs* (Visser-Vogel & De Muynck, 2019).

2. Betere en actuele aansluiting bij de kerndoelen en richtlijnen

Hoe *Wonderlijk gemaakt* aansluit bij de kerndoelen is ook geactualiseerd, met name door de verbinding te leggen met aan de kerndoelen verwante documenten en richtlijnen (leerplanvoorstel SLO, 2015 en Richtlijn Seksuele en relationele vorming, 2016).

3. Actuele wetenschappelijke informatie over ontwikkeling van kinderen en over seksueel misbruik

Ook de andere achtergronddocumenten worden geactualiseerd op basis van de laatste beschikbare kennis. Voor de kennis over seksueel misbruik geldt dat bijvoorbeeld de kennis en inzichten vanuit het Vlaggensysteem (2015) en de Meldcode zijn toegevoegd en christelijke/kerkelijke meldpunten benoemd worden.

4. Compacter en meer keuzemogelijkheden

Over het algemeen zijn de lessen compacter gemaakt met daarnaast veel keuzemogelijkheden voor extra lesonderdelen, waardoor leerkrachten de les beter kunnen aanpassen naar hun eigen wensen en de behoeften van de klas.

5. Rode draden en christelijke uitgangspunten sterk gewaarborgd

De vier doorgaande lijnen (ook wel 'rode draden') zijn gewaarborgd doordat elke les er aan verbonden is en er een visuele weergave van is gemaakt. In elke jaargroep is de volgorde van het aanbieden van de doorgaande lijnen hetzelfde, zodat ook gemakkelijker met combinatieklassen gewerkt kan worden.

6. Meer oog voor diversiteit

Door de gehele methode is meer aandacht voor diversiteit op allerlei vlakken; wat betreft gezinnen, relaties, cultuur, geloof, sociale normen, waarden, geslacht, genderrol, geaardheid. We willen voorzichtig en zorgvuldig communiceren vanuit christelijke waarden, met oog voor de grote diversiteit in de wereld, in de samenleving en onder christenen.

7. Groep 1 tot 3: weerbaarheid concreter

Bij de lessen van groep 1 tot en met 3 zijn verschillende kleine zaken gewijzigd. De belangrijkste wijziging is dat bij de lessen rond sociale normen en weerbaarheid de uitwerking concreter is gemaakt (bijv. ja- en nee-gevoel, privé-uitleg en diversiteit in sociale normen), mede vanuit het boek *Wonderlijk en waardevol. Dat ben jij!* (Van der Gouwe-Dingemanse, 2020).

8. Groep 4, 5 en 6: meer diepgang en aandacht voor online

In de lessen van groep 4, 5 en 6 is meer diepgang gecreëerd, zijn thema's uitgebreid (bijvoorbeeld over vriendschap) en nieuwe thema's toegevoegd (waaronder thema's over online gedrag), mede vanuit het boek *Wonderlijk en waardevol*.

9. Groep 7 en 8: actuele informatie en werken vanuit positieve christelijke waarden

In de lessen van groep 7 en 8 is veel vernieuwd. Er zijn nieuwe thema's toegevoegd (met name over identiteit en intimiteit, over online gedrag, sexting, pornografie) en er zijn bestaande thema's herschreven. Inhoudelijk wordt bijvoorbeeld geslachtsgemeenschap niet meer alleen benaderd als de manier om zwanger te worden (in de oude versie 'ontstaan van nieuw leven'). Seksualiteit is

breder dan seksuele gemeenschap. En seksuele gemeenschap heeft meer functies dan voortplanting alleen. In lessen is de insteek vooral op de liefdevolle en respectvolle houding richting jezelf en anderen, gecommuniceerd vanuit positieve christelijke waarden en uitgangspunten.

10. Vernieuwde afbeeldingen, PowerPoints en website

Wat betreft de vorm van de methode hebben we ook van de leerkrachten die de lessen hebben gebruikt veel input gekregen in een vervolgonderzoek (Veenstra-van Pruissen, 2020). De beschikbare PowerPoints met afbeeldingen werden altijd goed gebruikt, maar ook veel aangepast door de gebruikers zelf. Er zijn veel nieuwe foto's en tekeningen toegevoegd, zodat de PowerPoints – in een frisse nieuwe vormgeving – de lessen nog beter ondersteunen. Na uitvoerig overleg met een groep betrokken meelezers kiezen we ervoor om *Wonderlijk gemaakt* volledig digitaal aan te bieden via de website www.wonderlijkgemaakt.nl. Er wordt hard gewerkt om alles daarvoor in de zomer van 2021 gereed te hebben.



Erkende interventie?

Wonderlijk gemaakt is toegelaten tot het traject van *Erkende interventie* van de RIVM. Vanaf maart 2021 is de herziene methode op de eerste scholen geïmplementeerd. De uitvoering van de nieuwe lessen zal in mei 2021 geëvalueerd worden.

In juni 2021 zal de nieuwe methode inclusief een eerste procesevaluatie ingediend worden en daarna beoordeeld worden door een commissie. We hopen op de toekenning 'Goed beschreven'. Daarmee wordt het voor basisscholen mogelijk gebruik te maken van de stimuleringsregeling Gezonde school¹ wanneer zij (gaan) werken met *Wonderlijk gemaakt*.

¹ Zie https://www.gezondeschool.nl/relaties_seksualiteit voor meer informatie.

Tarieven

Wonderlijk gemaakt kan worden aangeschaft voor onderstaande tarieven. Er zijn ook mogelijkheden voor teamscholen en ouderavonden. Bij de aanschaf van een licentie *Wonderlijk gemaakt* ontvang je digitale toegang tot alle lessen, PowerPoints en achtergronddocumenten via de website www.wonderlijkgemaakt.nl. Middels de jaarlijkse licentie blijft de school toegang houden tot de website, wordt de school betrokken bij tussentijdse evaluaties en ontvangt de school updates naar aanleiding van evaluaties of actuele ontwikkelingen.

Tarientabel <i>Wonderlijk gemaakt</i> (2021)					
Schoolomvang (aantal leerlingen)	Eerste aanschaf	Daarna jaarlijks	Totaal na 5 jaar	Team- scholing	Ouder- avond
0 tot 50	€ 595,00	€ 50,00	€ 795,00	€ 695,00	€ 495,00
50-100	€ 750,00	€ 75,00	€ 1.050,00	€ 695,00	€ 495,00
100-150	€ 995,00	€ 100,00	€ 1.395,00	€ 695,00	€ 495,00
150-200	€ 1.095,00	€ 125,00	€ 1.595,00	€ 695,00	€ 495,00
200-250	€ 1.195,00	€ 150,00	€ 1.795,00	€ 695,00	€ 495,00
250-300	€ 1.295,00	€ 175,00	€ 1.995,00	€ 695,00	€ 495,00
Vanaf 300	€ 1.395,00	€ 200,00	€ 2.195,00	€ 695,00	€ 495,00

Aan de slag

We adviseren dat schoolteams de aanschaf en implementatie van *Wonderlijk gemaakt* goed samen overwegen. Een teamscholing is daarbij erg behulpzaam. Het helpt als een school één coördinator aanwijst voor *Wonderlijk gemaakt*, die contactpersoon is binnen de school en verantwoordelijk voor het proces van implementatie, de periode dat de lessen gegeven worden en het contact met de ouders. Dat kan dezelfde persoon zijn als de coördinator voor *Gezonde school* of andere aanverwante thema's. Omdat relationele en seksuele vorming natuurlijk allereerst thuis in het gezin gebeurt, is het belangrijk de ouders goed te betrekken bij het werken met *Wonderlijk gemaakt*. Dat kan middels een ouderavond over het thema, via ouderbrieven en andere communicatiekanalen.

Teamscholing

Voor het werken met de (hernieuwde) methode is een introductiebijeenkomst met het team zinvol. De afgelopen tien jaar zijn veel scholen die met *Wonderlijk gemaakt* aan de slag zijn gegaan, gestart met een teamscholing. Een team kan mogelijk gewisseld zijn. Er kunnen bij teamleden allerlei (onbesproken) drempels of gedachten zijn die het werken met *Wonderlijk gemaakt* in de weg kunnen staan. In een teamscholing komen in elk geval de achtergronden van de methode, de opbouw van de methode aan bod en praktische handvatten om aan de slag te gaan. We spitsen dat ook altijd toe op de vragen of drempels die er binnen het team spelen. Zo gaan de leerkrachten met frisse moed en inspiratie met *Wonderlijk gemaakt* aan de slag in hun klas. De teamscholing duurt in principe een dagdeel, maar maatwerk is mogelijk.

Ouderavonden

Relationele en seksuele vorming is ook een prachtig thema om samen met ouders van leerlingen op te pakken. Het is niet alleen nuttig als een school met *Wonderlijk gemaakt* start, maar ook als er al jaren mee wordt gewerkt. Ouders kunnen een thema-avond over dit thema vaak goed gebruiken en steeds meer scholen plannen een opfrisavond in voor de ouders. In een ouderavond nemen we ouders op interactieve manier mee in het denken over seksualiteit, vanuit de Bijbel, en vanuit onze maatschappij. Het belang van seksuele vorming wordt dan duidelijk en er is uitgebreid aandacht voor wie welke rol opneemt (ouders, school), op welke manier, wat op welke leeftijd passend is en andere praktische vragen.

Vragen en/ of informatie?

Heb je vragen of wil je meer informatie ontvangen over *Wonderlijk gemaakt*, teamscholingen, ouderavonden, de herziening van de methode of het traject *Erkende interventie*? Kijk dan op www.wonderlijkgemaakt.nl of neem contact op met:



Elly van der Gouwe-Dingemans

Onderwijsadviseur, gezinspedagoog, mede-auteur *Wonderlijk gemaakt*
wonderlijkgemaakt@driestar-educatief.nl



Melinda Jansen-Gijsbertse

Onderwijsadviseur, lid projectteam *Wonderlijk gemaakt*
wonderlijkgemaakt@driestar-educatief.nl